

YIRMİBİR
MİMARLIK TASARIM MEKAN
SAYI 139
MAYIS 2015
₺11

PUNAN
YAYIN

İçinden Peyzaj Geçen Bina

PAB Mimari Tasarım projesi Ayhan Şahenk
Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi

Panoptikon Dönüşüm Senaryoları

25-28 MART TARİHLERİ ARASINDA CREATIVE INITIATIVE, TSMD VE ARCHITEKTUUR LOKAAL İŞBİRLİĞİYLE İKİNCİ AYAĞI DÜZENLENEN FİL KAFESİ ÇALIŞTAYI, BREDA PANOPTİKONU'NUN DÖNÜŞÜMÜNÜ ARAŞTIRIYOR.

BREDA PANOPTİKONU, FOTOĞRAF: GÜREL KUTLULAR

İrem C. Yıldız ■ Creative Initiative, TSMD ve Architektuur Lokaal işbirliği ürünü olan De Olifantenkooi (Fil Kafesi) Çalıştayı'nın ilki Saraçoğlu Mahallesi üzerine alternatif gelecek senaryoları üretmek için geçtiğimiz Aralık ayında Ankara'da TSMD ev sahipliğinde gerçekleşmişti. Aynı çalışma ekipleri 25-28 Mart tarihleri arasında çalıştayı ikinci durağının konusu olan bugün kullanılmayan Breda Panoptikonu'nun dönüşümü üzerine fikirler oluşturmak için Hollanda'da buluştu. Hapishane kompleksi, Hollanda Hükümeti tarafından Breda yerel yönetimine devredilmiş durumda. Ülkedeki hapishane kapasitesi ile mahkum sayısının örtüşmemesi sebebiyle boşaltılan hapishanenin kullanımına nasıl yön verileceği konusu ise oldukça kritik.

UNStudio direktörlerinden Harm Wassink, Delft Teknik Üniversitesi'nden

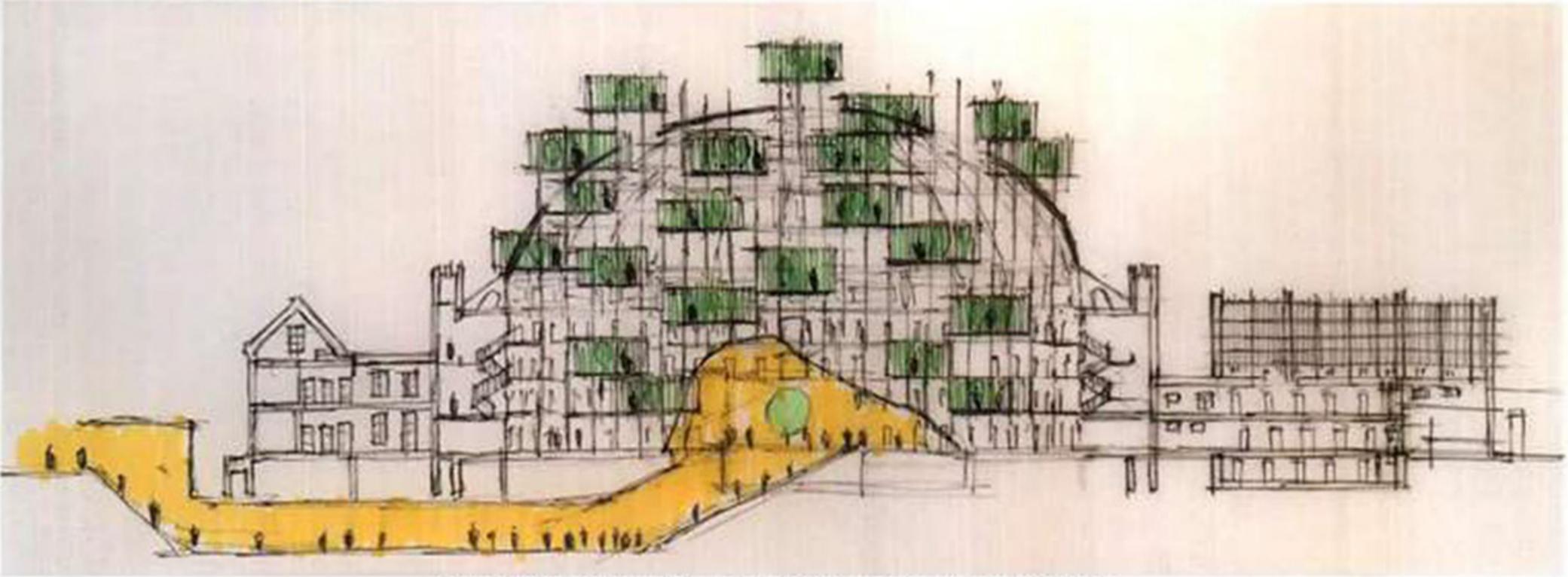
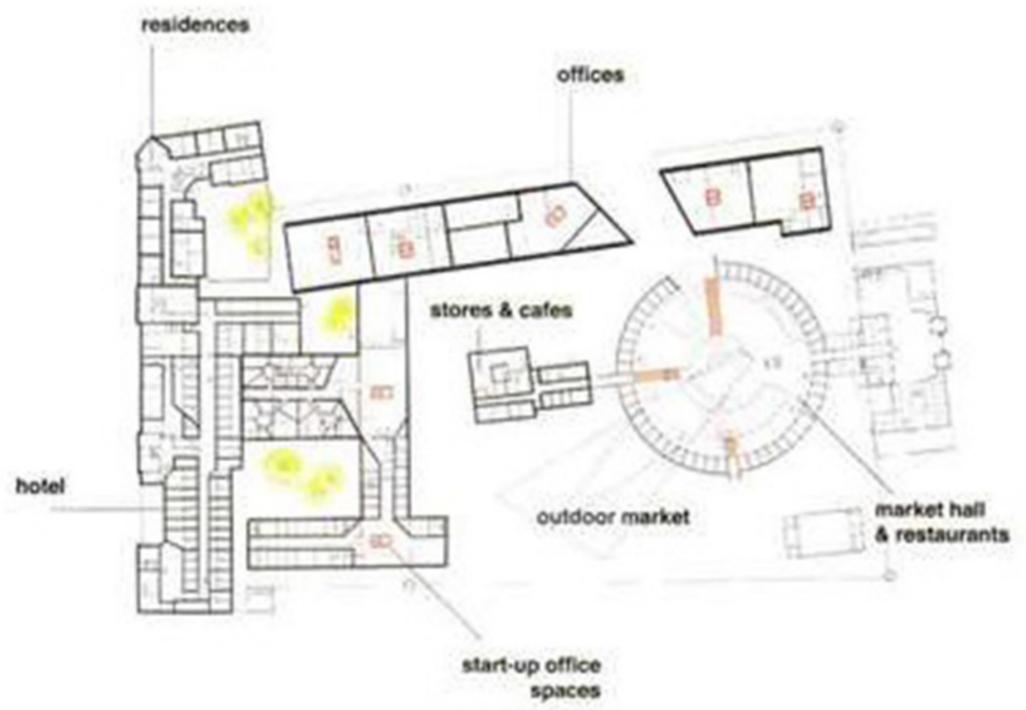
Prof. Dr. Hugo Priemus, Multi Development Uluslararası Pazarlama Araştırma ve Konsept Direktörü Herman Kok, mimar Enis Öncüoğlu ve Servotel'den Hande Obuz'dan oluşan mentor kadrosuna ek olarak; Dutch Spring CEO'su ve Dutch Urban Land Institute Başkanı Rudy Stroink, La Bergere Grup Kurucusu ve MMV Maastricht Kulübünün Başkanı Paul Rinkens ve Adalet Bakanlığı PR Yöneticisi Robert Meijer de "hayali potansiyel yatırımcı/işveren" rolleri ile ekiplerin fikirleri ve panoptikonun güncel durumu, pazar değeri ve potansiyelleri üzerine yorumları ile sürece dahil oldular.

Çalıştay süreci, Breda kent merkezinde ve çevresinde yapılan gezi ile kent dokusunun, günlük hayatın ve yeni yapılanmaların deneyimlenmesiyle başladı. 200 bine yakın nüfusu olan Breda, bulunduğu bölge içerisindeki en

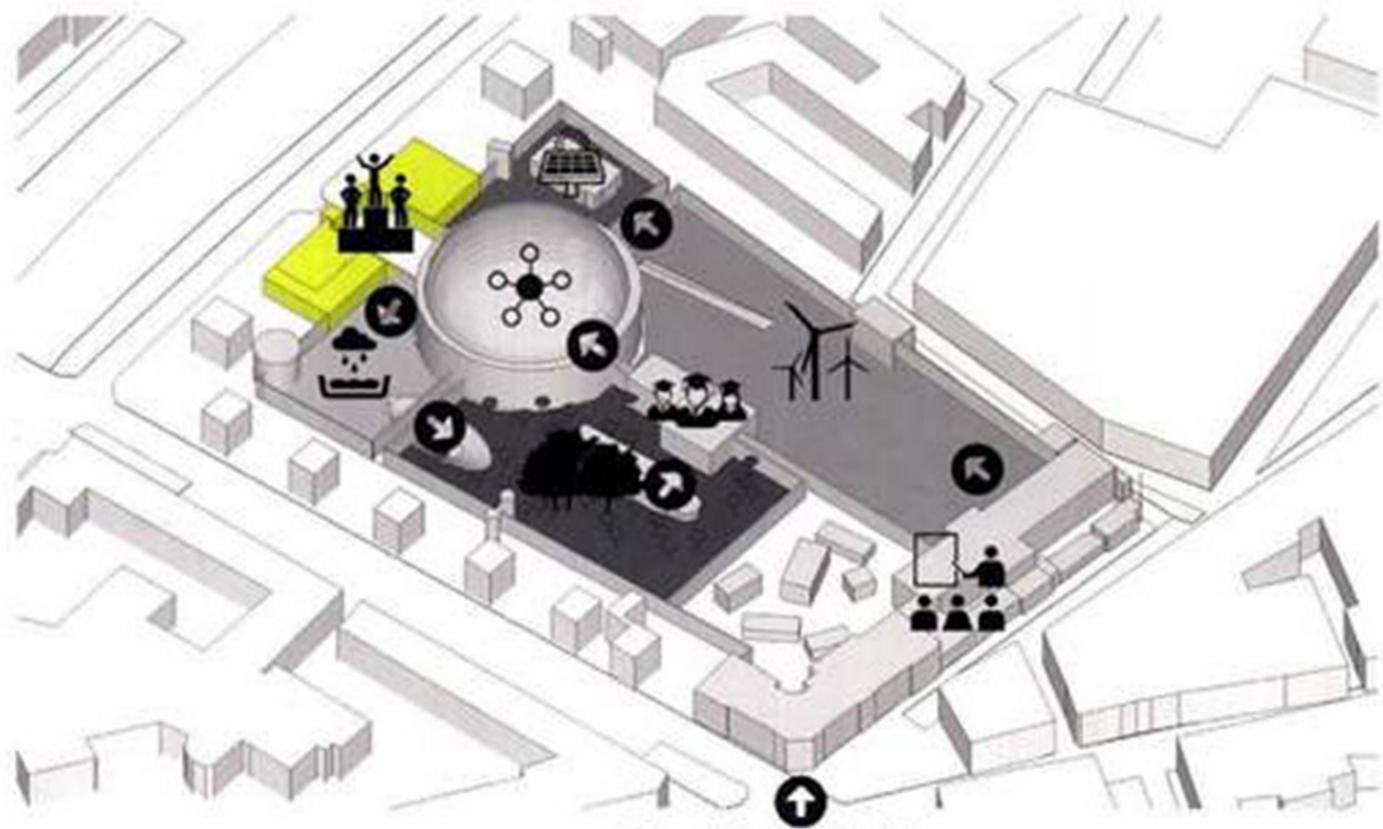
eski kentlerden biri. Tarihi kent merkezine ek olarak, bu merkezin içinde ve dar çeperlerinde yeni yapılanmalar da mevcut. Herman Hertzberger tasarımı Chassé Theater'in arkasındaki parselde konumlanmış olan Chasse Park konut bölgesi, masterplanı OMA imzalı olup, yapı adaları farklı mimarlar tarafından tasarlanmış. Öte yandan, inşaat süreci devam etmekte olan Breda Terminali kent için büyük önem taşımakta; zira sadece transfer merkezi değil; konut, alışveriş, yeme-içme, park alanları da bulduran oldukça kapsamlı bir kompleks yapı olarak tasarlanmış. Kente yapılan tüm bu yatırımlar, kentin gelişmesi ve yerli-yabancı ziyaretçi sayısının artmasına yönelik adımlar olarak görülüyor. Bu veriler ve panoptikonun dönüşümü sürecine dair üretilen fikirler, kente dair potansiyeller ve kentin gelecek projeksiyonu açısından oldukça önemli kaynaklar olarak yer tutmakta.

Çalıştayı çalışma süreci ise 26 Mart'ta panoptikonun da içinde bulunduğu kompleksin gezilmesiyle başladı. Ekipler iki gün boyunca çalışmalarına Breda Panoptikonu'nun aktif olduğu dönemde ofis olarak kullanılan alanda çalışmalarına devam ettiler. 28 Mart günü Amsterdam'da bulunan Architektuur Lokaal ofisinde çalışmaların kamuya açık sunumlarıyla süreç sonlandı.

Panoptikon, 1791'de İngiliz kuramcı ve filozof Jeremy Bentham tarafından tasarlanan hapishane modelidir. Dairesel planlı, cam örtülü çatısı olan, dairenin merkezine bakan tek odalı hücrelerle çevrili ve merkezde de gardiyanların konumlandırıldığı gözlem kulesini içeren panoptikon planının temel tasarım ilkesi; mahkumların her hareketinin gözlem altında olduğunu bilmelerini, ancak ne zaman gözlemlendiklerini bilemeyecekleri için

DOME CITY (PETAR ZAKLANOVIC, ALİ DUR, EGEMEN NARDERELİ VE ONUR KARADENİZ)

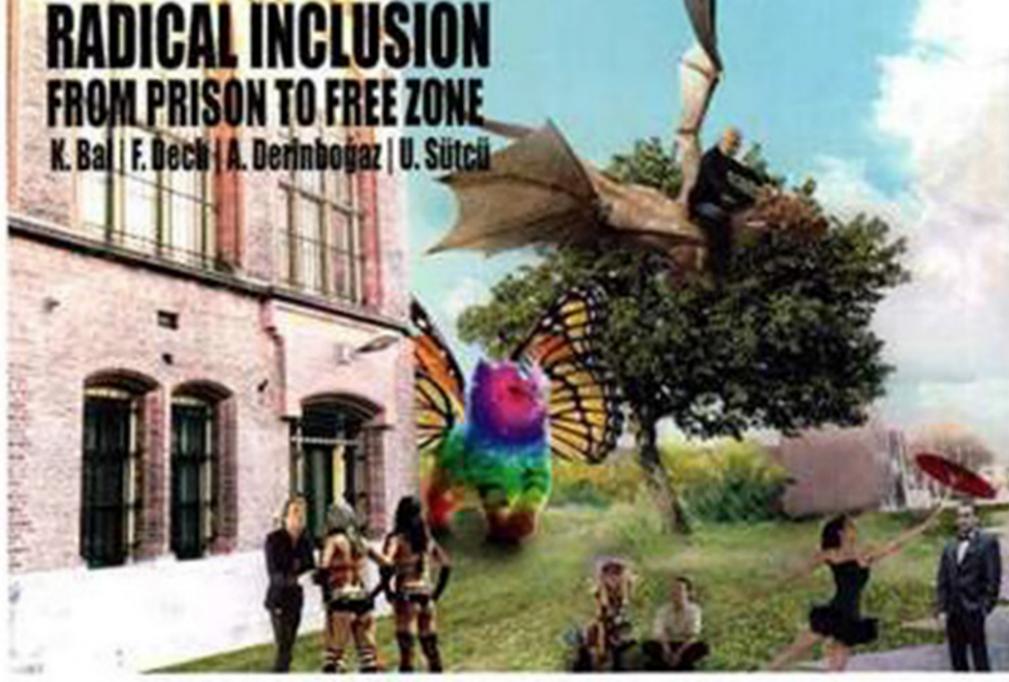

Ranking Hall

PANOPTICON OF SUSTAINABLE LIFE (OZAN ÖZDİLEK, MILAN BERGH, ANDREA NIENOORD, BART VAN DER WÖRP VE CAN TAMIRCI)

RADICAL INCLUSION FROM PRISON TO FREE ZONE

K. Bal | F. Dech | A. Derinboğaz | U. Sütçü

RADICAL INCLUSION | FROM PRISON TO FREEZONE (KUTLU İNANÇ BAL, ALPER DERİNGOÇAZ, FREEK DECH VE UÇUR SÜTÇÜ)

sürekli izleniyormuş gibi dikkatli davranmalarını sağlamak. Bentham'ın kendi ifadesiyle panoptikon "bir üst aklın, gücü elde etmesinin yeni bir modeli"dir. Breda Hapishane Kompleksi'nin bir parçası olan panoptikon, hapishanenin aktif olduğu dönemde erkek mahkumlara ayrılmış ve günümüzde sayılı panoptikon örneklerinden biri olarak bilinmekte.

Hollandalı ve Türk katılımcılardan oluşan beş çalışma ekibinden ilki olan; Basic City'den Petar Zaklanovic ile Durstudio'dan Ali Dur, Egemen Nardereli ve Onur Karadeniz "Dome City" olarak isimlendirdikleri projelerinde konuyu kent ölçeğinde ele alıp, Breda'ya dair önemli kent parçaları olan tarihi merkez, Wilhelmina Park, Chasse Park, Het Velkenberg ve Breda Terminali ile hapishane kompleksi ilişkisini irdeliyor. İlişki ağları üzerinden yapılan

analizler ile panoptikon için hazırladıkları önerilerinin temel noktasında Markethall / pazar yeri işlevi bulunuyor. Devasa kubbenin yarattığı yankı sorununu engellemek için boşluğun potansiyelinden faydalanarak eklenen mekanları kesitlerden incelemek mümkün. Öneri, sadece panoptikona müdahale etmiyor; bütün kompleksi bütüncül bir anlayışla ele alıyor. Genç girişimciler için tasarlanan ortak ofisler, konut mekanları, otel gibi yan işlevler ile yaratılmak istenen "yaşayan mekan dokusu" destekleniyor. Panoptikonun süreç sonunda sadece kendisini değil, kenti de besleyen ve aynı zamanda ondan beslenen bir mekana dönüşmesi öngörülüyor.

Panoptikonun kavram olarak ortaya çıkışından, tasarım ilkelerinden ve ideolojisinden yola çıkan Aboutblank'ten Ozan Özdelek,

Apto'dan Milan Bergh ve Andrea Nienoord, Inspire'dan Bart van der Worp ve Tamirci Architects'ten Can Tamirci, panoptikonun ikon olma halini sorguluyor. Günümüzde çok tartışılan sürdürülebilirlik konusunu ele alıp; kompleksin "sürdürülebilir kent Breda"nın yaratılmasında sahip olduğu ikonik değer üzerinden önemli bir rol sahiplenebileceğine dikkat çekiyor ve bu rol için de sürdürülebilirlik konusunda eğitim ve bilgi sunan bir merkeze dönüşümü öneriyor.

Çalıştayın ilk ayağı olan Ankara'daki Saraçoğlu Mahallesi için ürettikleri "Kill your Darlings, Save Saraçoğlu" önerileriyle hatırladığımız İkikerebir Mimarlık'tan Kutlu İnanç Bal, Salon Architects'ten Alper Derinboğaz, Dechnology'den Freek Dech ve Uğur Sütçü'den oluşan ekip, bu kez panoptikon için radikal bir öneride

bulunuyor. "Radical Inclusion | From Prison to Freezone" temel olarak yeni bir topoğrafya yaratma fikrinden oluşuyor. Toplum yapısı ve kuralları irdelleyip, bunlara karşıt bir ifade takınan proje; içeride paranın geçerli olmadığı ve herkesin kendini özgür, rahat ve olduğu gibi hissedebileceği bir mekan yaratmayı vaat ediyor. Hapishane duvarlarını yıkıyor, panoptikon içine katlar arası daha organik bağlantılar yaratmak amacıyla bir rampa sistemi yerleştiriyor ve topoğrafyayı özgürleştirip doğayla bütün kompleksi buluşturuyor. Hayal edilen tamamen kendine özgü bir deneyim mekanı olma halinin, daha sonrasında tüm kent merkezini etkisi altına alacağı öngörülüyor.

Hollandalılar için suyun önemine ve birleştirici gücüne dikkat çeken Small'dan Ali Sinan, Hasan Okan Çetin ve Neris Parlak, Şenel Architects'ten

WELL (ALİ SİNAN, HASAN OKAN ÇETİN, NERİS PARLAK, ARZU ŞENEL, SİNEM KAYA AKÇAY VE AGNES VAN DER MEIJ)

REFLECTION (DURMUŞ GÖĞÜŞ, STEF BOGAERDS, CANSU CANARAN, BANU AKSEL GÜRÜN, BURAK BAŞÇI VE MENNO KOOISTRA)

REVERSED PANOPTICON; REFLECTION

Arzu Şenel, Sinem Kaya Akçay ve Agnes van der Meij'den oluşan ekip, "well____" isimli projelerini waterwell (su kuyusu), wellconnected (çevresiyle iyi bağlı) ve wellness (sağlık) konsept başlıkları altında ele alıyor. Hollanda hükümeti, yerel belediye ve halkın farklı kesimlerinin işbirliğinde ilerletilecek bir program önerisi sunuyor. Kompleksin duvarlarını daha geçirgen hale getirip, alanı suyla tekrar buluşturan bütüncül bir peyzaj tasarımı öngörüyor. Böylelikle, halkın kendi kimliğinden bir parça olan suyun potansiyelini, Breda için bir rekreasyon alanına dönüştürüyor. Programa dahil olan işlevler içinde havuz, kısa zamanlı konaklama, genç girişimciler için ofisler, atölyeler, yeme-içme alanları ve hapishanenin tarihi üzerine bir müze bulunmakta.

351 Designstudio'dan Durmuş Gögüş, Architectuur Lokaal'den Stef Bogaerds, BC Design Workshop'tan Cansu

Canaran, Banu Aksel Gürün, Burak Başçı ve Menno Kooistra Architects'ten Menno Kooistra, "Reflection" adını verdikleri önerilerinde, kompleksin %92 oranındaki hissesinin çeşitli yatırımcılara, panoptikonun dahil olduğu %8'lik bir oranın da yerel belediyeye satılmasını öneriyor ve böylelikle hem kamusallığın sağlanacağı hem de ticari olarak işleyebilecek ve belediyeye maddi olarak yükümlülük yaratmayacak bir model öngörüyorlar. Panoptikonun geçmişinde de bulunan suyu, kavramsal olarak da panoptikon kavramıyla ilişki kurarak panoptikonla tekrar buluşturuyorlar.

Çalıştay sürecince yorumlarıyla katkıda bulunan mentör ve danışmanlar, öneride bulunurken kompleksin pazar değerinin mutlaka göz önünde bulundurulmasına dikkat çektiler.

Özellikle danışmanlar, bilinen "klasik" işlev tanımlamalarının özel sektör yatırımlarını kazanmakta yetersiz kalacağını belirttiler. Bilinen "otel" tanımlarının 10 sene içerisinde kökten değişeceğini ifade eden Paul Rinkens'e benzer şekilde; Rudy Stroink de emlak sektöründeki para ve metrekare arasındaki doğru orantı günümüzde artık değişmek zorunda olduğundan ve yeni bir anlayış kazanılması gerektiğinden bahsetti. Paul Rinkens, Hollanda'daki atıl durumdaki kullanılmayan yapılar üzerinden, günümüzde artık mimarlığın yalnızca yapılarla ilgili olmadığına, kullanıcı profiline ve yapıya yüklenen işlevin ne kadar önem taşıdığına işaret etti.

Sunumlar sonrasında da pazar değeri, kamusallık, özel sektör dahiliyeti gibi konular sunum katılımcıları ile tartışıldı. Olabildiğince şeffaf ve katılımcı bir süreç yaşamak

istediklerini belirten ve sunumlara katılım gösteren Adalet Bakanlığı yetkilileri, önerilerin hem çeşitlilik hem de uygulanabilirlik açısından beklentilerinin oldukça üzerinde olduğunu belirttiler.

Hollandalı katılımcılar tarafından Adalet Bakanlığı, Ulusal Kültürel Miras Organizasyonu (National Cultural Heritage Organisation – RCE) ve Ulusal Gayrimenkul Organizasyonu'na (National Real Estate Organisation - Rijksvastgoedbedrijf) sunulacak olan projelerle ve süreçle ilgili gelişmeleri Creative Initiative sosyal medya hesaplarından takip edebilirsiniz.